

AVRUPA'DA YAYGINLAŞAN YABANCI DÜŞMANLIĞI ÜZERİNE DÜŞÜNCELER

Doç. Dr. Doğu ERGİL

Son yıllarda Avrupa'da giderek artan bir yabancı düşmanlığı yaşıyor. İnsanlarda farklılığa karşı genel bir duyarlılık olduğu doğrudur. Ama bu duyarlılığın olumsuz davranışlara, hatta saldırganlığa dönüşmesi her zaman olası değildir. Saldırganlığa varan tepkilerde bulunma başlıca iki koşula bağlıdır: 1) İnsanları olağandışı, alışılmamışın dışında algılamalara, davranış biçimlerine iten köklü toplumsal değişikliklerin, çalkantıların olması. Bu dönemlerde bireylerin davranışlarını yönlendiren kurallar, kurumlar ve bunlara dayanan beklentiler çözülürler. Bunlara, kısaca, bunalım dönemleri denir. 2) Olumsuz tutumların ve bunların en uç davranış biçimi olan saldırganlığın bir tavır olarak özendirilmesi, sosyal çevresince bireye öğretilmesi.

Yaşanan toplumsal bunalıma doğru tanı koymak, sistemi iyi bilmekle olanaklıdır. Oysa, kitleler genellikle bu bilgi ve bilinçten yoksundurlar. Sözü edilen donatımı kazanmaları da sistemin hiyerarşik mantığınca zaten istenmez. Katmanlı bir toplumda siyasal denetimi sürdürmenin yollarından biri de budur. Geriye, bunalıma kolay bir neden ya da nedenler belirlemek, yaşanan sıkıntıların acısının üzerine yıkılacağı şamar oğlanları bulmak gibi basit çözümlere yönelmek kalıyor. Yalnızca bir egemenlik taktiği değildir sahte hedefler göstermek. Özünü anlayamadıkları bunalımlar karşısında çektikleri sıkıntıların günahını yıkacakları sahte hedefler/çözümler bulmak, sade insan ya da kitleler için rahatlatıcı bir kurtuluştur.

Görülen odur ki, Avrupa toplumları son yıllarda içine girdikleri ekonomik bunalıma umutla bekledikleri çözümü bulamamışlardır. Batı'nın bolluk ve refah toplumları, ekonomik büyüme hızlarını yitirmişler, giderek büyüyen işsizlik ve enflasyon karşısında çaresiz kalmışlardır. Tüm çabalara karşın, alışılan maddi refah düzeyinin gerileme eğilimi göstermesinden kaynaklanan sosyo-psikolojik huzursuzluk önlenememiştir.

Başarısızlık sistemin ana niteliğine (yapısına) bağlanacağına, sahte hedefler, mazeretler neden olarak gösterilmeye başlanmıştır. Bu sahte nedenlerden biri de, genelde yabancı işçiler, özelde yaşayış, davranış ve düşünüşleriyle Avrupalı olmayan, bu yüzden göze batan Türkler'dir. O Türkler ki, gelip işlerini ellerinden almışlardır. Kaba saba halleriyle, davranış inceliklerini incitmektedirler. Kadınlarına, kızlarına ortak çıkmaktadırlar. Kentlerini kalabalıklaştırmakta, kirletmektedirler. Trafik düzenlerini alt üst etmekte, suç oranlarını arttırmaktadırlar.

Rahatı kaçmış, aşamadığı bir toplumsal bunalımın sıkıntısını duyan Alman, ya da Avrupalı için bu mazeretleri abartması, rahata kavuşması için en kestirme yoldur. Bunalımın suçu başkasına yıkılınca, sorunun ardındaki sisteme ilişkin zayıflıklar da göz ardı edilmektedir. Türkleri işgücü açıklarını kapatmak için vatanlarına çağırınlar, bir milyonuncu yabancı işçiye törenle armağanlar verenler onlar olsa da, geldikleri için suçlu olanlar Türklerdir. Ayrılıkçı yerleşme ve eğitim programları yüzünden Türkleri getto benzeri yerlerde oturmaya zorlayanlar, eğitim ve diğer sosyal yardım kurumlarından eşitçe yararlanmalarına gayret göstermeyenler onlar olsa da, suç Türklerindir. Bu durum, şovenlikle beslenen sahte bilincin ardındaki kurgudur.

Yapısal sorunlara doğru tanılar (teşhisler) konması kendi beceriksizliklerini ya da temsil etikleri yönetimin açmazlarını sergileyeceği için, politikacılar da, toplumsal huzursuzluğu yönlendirecek sahte hedefler göstermekte önemli rol oynamaktadırlar. Seçeni ve seçileni ile hedef alınan Türk, işlemediği suçun sahibi olarak ortada kalmaktadır.

Nedir Batılıyı bunca tedirgin eden bunalımın nedenleri ve boyutları? Avrupa'nın üstesinden gelemediği bunalım, sosyal refah devletinin harcamalarının ulusal gelirin üçte ikisini tüketir hale geldiği bir dönemde Ortadoğu petrolüne ödenen faturanın 1974-1975'te dört katına fırlamasıyla başladı. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra ekonomik büyüme, siyasal istikrar ve askeri güvenlik üçgenine dayandırılan yaşam, bu yıllardan sonra dengesini yitirmeye yüz tuttu. Bu duruma koşut olarak, Avrupa para sisteminin etkinliği azalmaya başladı. Çare olarak bugün Fransa'da sosyalist hükümet, ülke ekonomisini durgunluktan kurtarmak için büyük harcamalara gidiyor. Enflasyon hızını (Almnya'da son iki yılda iki kat artan) düşürmek için elden gelen yapıyor. Diğer yandan iç sınırlamalar, gümrük duvarlarının yükseltilmesi, sermayenin yurt içinde kalması gibi ön-

lemler alıyor Avrupa hükümetleri. Böylece, Ortak Pazar'ın birleştirici niteliği (amaçlanan işlevi) zayıflıyor.

Avrupa Ekonomik Topluluğu (Ortak Pazar), ikinci büyük savaş sonrası Avrupa ekonomisinin büyümesinin itici gücü değildir artık. Avrupa Ekonomik İşbirliği ve Gelişme Örgütü (OECD)'ne bağlı dokuz ülkenin ekonomileri, yirmi yıldır ilk kez bu yıllarda sıfırın altında (eksi) gelişme hızı gösterdi. Her ne kadar 1976'da gelişme hızları artı değerle belirtilmeye başlandıysa da, bu yıldan sonra görülen gelişme hızları yeni iş alanları açmak, yükselen işsizliği önlemek, yatırımları arttırmak, ABD ve Japonya ile yeni, üstün teknolojiye dayanan endüstriler yaratmak konusunda yarışacak düzeye varamadı.

Avrupa'da ekonomik girişimcilik (yatırımların) yoğunluğu 1979 yılındaki ikinci petrol fiyatı artışından sonra oldukça zayıfladı. OECD üyelerinin 1981 yılı mali açıkları \$ 37 milyar olarak tahmin ediliyor. Fiyatlardaki genel artış, tıpkı 1. Dünya Savaşı'ndan sonraki dönemde olduğu gibi, sermayenin Avrupa'dan kaçışına neden oluyor.

Avrupa'nın orta süreli ekonomik geleceği de pek parlak görünmüyor. 18 aylık bir durgunluktan sonra 1982'de Alman, Fransız ve İtalyan ekonomilerinde bir miktar iyileşme bekleniyor. Ancak bu iyileşme % 1-2 dolaylarında bir büyümeye eşdeğerdir. Oysa işsizliği ve durgunluğu önlemek için gerekli büyüme hızı yılda % 4-5 dolaylarında olmalıdır. Tıpkı ilk petrol fiyatı artışından önceki dönemde olduğu gibi... Ortak Pazar ülkelerince yayınlanan resmi istatistikler ortalama % 9'luk bir işsizlik oranının varlığını gösteriyor. Oysa, bu örgüt uzmanlarının tahminlerine göre, yetişkin nüfusun % 12'si, 26 yaşın altındaki nüfusun % 40'ı işsizdir.

Şimdiye dek Avrupalı önderler ve siyasal iktidarlar, ekonomik durgunluğu ve işsizliğin yarattığı huzursuzluğu sosyal yardım programları ile kapatmak yoluna gittiler. İşsizlik sigortası ve diğer sosyal yardımlar, pazar ekonomisinin geçerli olduğu tüm ülkeler içinde Batı Avrupa ülkelerinde olduğunca cömert değildir. Kamu harcamaları İsviçte ulusal gelirin % 65'ni, Hollanda'da % 60'nı, Belçika'da % 50'sini, Almanya ve Fransa'da % 46'sını tüketmektedir. (Bu oran, ABD ve Japonya'da % 30 dolaylarındadır.) Avrupa'da istikrarın temelini oluşturan sosyal refah devletini ayakta tutmak için yapılan bu dev harcamaların karşılığı kesilince ortaya son on yılda kamu borçlarında dramatik artışlar çıktı. Örneğin Almanya'da bu sürede kamu borçları % 500 oranında arttı. Avrupa'da devlet kesimi o kadar borçlanmıştır ki, güvenceye çok alışmış olan yerli bankalar,

hükümetler(in)e borç vermekten çekinmekte, devlet tahvilleri sakıncalı yatırımlar olarak görülmektedir.

Toplumsal vaadler ile onların finansmanı arasında büyüyen çelişki, Avrupa'da ekonomik sistemin olduğu kadar toplumsal istikrarın da geleceğini belirleyecektir. *Sosyal refah devletinin* alışılmış gelir ve yaşam düzeyinden özveride bulunmak istemiyor Avrupalı. İki dünya savaşı sonrasında elde ettiği ekonomik kazançlar ve sosyal haklar konusunda Avrupa halkları büyük kıskançlık gösteriyor. Sosyal yardım programlarında kısıntıya başta sendikalar olmak üzere güçlü meslek örgütleri karşı çıkıyor. Artan işsizliğe karşı bir güvence olarak görülüyor bu sosyal haklar ve yardımlar. Ne var ki, bu yüklü harcamaları karşılayacak ekonomik büyüme Avrupa sahnesinde şimdilik görünmüyor. Hatta uzmanlar, 1983 yılı başında meydana gelen petrol fiyatlarındaki düşüş başlayana dek bunun tersine işaret ediyorlardı. Petrol fiyatlarındaki düşüşün ne denli etkili ve kalıcı olacağı da kestirilemiyor. Bu yüzden mevcut koşullarda önemli değişiklikler beklenmiyor.

Almanya ve İngiltere'de, siyasal iktidarların, sendikaları işçi ücretlerindeki artış oranını enflasyonun altında bir çizgide tutmaya ikna etmiş olmalarına karşı, her iki ülkede de ekonomik durgunluk aşılamadı. Avrupa'da, bir yandan işçi ücretleri oldukça yüksek, diğer yandan işçi çıkarmak konusunda sendika direnci çok güçlü olduğundan, bu kıtaya yoğun olarak yatırım yapmış olan A.B.D. kökenli firmalar çekilmektedirler. Bunlar ya emeğin ve hammaddenin daha ucuz olduğu ve yatırımların otoriter rejimlerce korunduğu az gelişmiş ülkelere, ya da her bakımdan daha güvence duydukları ve sürekli bir alım gücünü simgeleyen kendi iç pazarlarına gitmektedirler. Bu eğilim bir çok Avrupa kökenli firmanın tercihlerinde de gözlenmektedir.

Birlikte teknik araştırmalara A.B.D.'de olduğundan daha çok harcama yapan Avrupa ülkeleri, bu eylemi genellikle tek başlarına sürdürdüklerinden, son yıllarda yüksek teknoloji içeren sanayilerde önemli bir buluş ortaya koyamadılar. Teknoloji açısından, Avrupa firmaları, A.B.D. ve Japon firmalarından daha geri. Bu iki ülke girişimleriyle yarışamamalarının nedenleri arasında, Avrupa firmalarının, üretim ve yönetim sorunlarını tam anlamıyla çözememiş olmaları da var. Ortak Pazar'ın varlığına karşın, Avrupalı firmalar, halâ ulusal sınırlarını ve ulusal pazarlarını eylemlerinin temeli olarak alıyorlar.

Diğer bir başarısızlık alanı da, pazarlama konusundaki esnek-

sizlikleridir. Pazarlama alanındaki yetersizlik yüzünden hükümetler, uluslarının milliyetçi duygularını uyararak, "Alman malı al", "Fransız malı al" gibi çağrılarda bulunuyorlar. Ama daha ucuz ve daha yeni ABD ve Japon malları karşısında bu çağırının pek etkisi olmuyor. Geçtiğimiz yıl Ortak Pazar ülkelerinin, ABD ile olan ticaretlerinde \$ 25 milyar tutarında bir açık oldu. Japonya ile olan ticaretle de böyle büyük bir açık var. Üstelik açığın büyümesi de bekleniyor, çünkü teknolojik yenilik yapamayan Avrupa firmaları, bir yandan birleşiyorlar, diğer yandan Japonya'dan ve ABD'den yeni teknolojiler satın alıyorlar. Avrupa'nın sanayi siyasetine verilen ad "Japonaşma". Bu olumsuz gelişmeyi besleyen nedenlerin başında Avrupa hükümetlerinin atılımcı —biraz maceracı kokanları hele hiç— yatırımcıları desteklememesi. Oysa Japonya ve ABD, atılımcı girişimleri destekleyerek pek çok yeniliği yaratan firmanın doğuşunu hazırladılar.

İşte, Avrupa'nın karşılaştığı yapısal güçlükler ve çözmek olanacağı bulamadığı ekonomik sorunlar bunlar. Bu sorunların günlük yaşamda duyulan sonuçları, ekonomik durgunluk, artan enflasyon (ikisi birlikte stagflasyon), işsizlik, sosyal refah harcamalarının ağırlaşan yükü, ve dev boyutlara varan kamu borçları karşısında bocalayan hükümetlerin ücretleri düşürme ve ekonomik değerini yitiren işletmelerden işçi çıkarma zorunluluğudur. Bizim açımızdan en önemlisi, işçi olarak çalışan yabancıların ilk ağızda sosyal yardımlarının kesilmesi, sonra da işten çıkarılmalarıdır. Bunalımın faturasını ödemek durumunda bırakılan yabancı işçiler, bir yandan devletin resmi baskısı karşısında kalırken, diğer yandan da sosyal refah devletinin yararlarından özveride bulunmak istemeyen ve bunalımın sorumlusu olarak yabancıları gören halkın nefretine hedef olmaktadır. Genelde Avrupa, özellikle Almanya'da görülen ırkçı tepkinin ardındaki nedenlerin önde gelenleri bunlardır.

Şimdi, yapılması gereken, geri dönmek durumunda bırakılan yurttaşlarımızı sağlıklı bir program içinde ülke ekonomisine kazandırmaktır. Böyle bir programın kısa ve uzun önemli hedefleri olacaktır. Kısa dönemli hedef onların bilgi, beceri ve ellerindeki sermayeden en verimli biçimde yararlanılacak alanların belirlenmesidir. Uzun dönemli hedef ise, bunca yurttaşa kendi bünyesinde iş sağlayamayan, başka ülkelerin refahına katkıda bulunmak durumunda bırakan ekonomimizin yapısını gerçekçi ve nesnel bir biçimde irdelemek ve gerekli yapısal değişiklikleri gerçekleştirmektir.